

DOPISY JOSEFA LUDVÍKA FISCHERA JIŘÍMU GABRIELOVI

V článku Poválečná brněnská léta J. L. Fischera (Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, B 47, 2000) jsem uvedl, že Fischerovo pedagogické působení v Brně po druhé světové válce spadá do let 1945–1951 a 1957–1959. Přednášet tu však přestal už po letním semestru šk. r. 1946–1947; v lednu 1946 byl totiž jmenován rektorem Palackého univerzity v Olomouci. (Spoluředitelem brněnské katedry, s prof. Mirko Novákem, zůstal ale až do 1. února 1951, kdy byla jeho brněnská profesura oficiálně přenesena na olomouckou Filozofickou fakultu.) Osobně jsem se s profesorem Fischerem setkal v roce 1957, po jeho návratu na brněnskou katedru; bohužel v roce 1959 byl zase nucen odejít do důchodu. Většina citovaných dopisů a pozdravů je z let 1969–1973; poslední dopis J. L. Fischer napsal necelý měsíc před svým skonem (ř 17. 2. 1973). Otiskuji je zde jako svědectví o neutuchajícím pracovním vypětí pana profesora, ale také o jeho pozorném a laskavém vztahu k lidem ze svého okolí.

Jiří Gabriel

(1)

V Olomouci, 6. XI. 58

Můj milý archanděli,

Jožka¹ chtěl, abych udělal pro příští katedru jakýsi sylabus svého referátu, a poslal ho ještě včas, aby mohl být rozmnožen.² Musím proto sylabus vypravit už dnes, ačkoli není ještě úplný, chybí tam výklad o tom, jak hodlám postupovat, ilustrovaný na konkrétních příkladech. To jsem prostě nestačil udělat. Pokusím se sice, abych to měl hotovo, než pojedu do Brna, ale půjde to asi těžko: nemám ještě pohromadě dost materiálu z různých jazykových typů. Sháním, co potřebuji, jak se dá, objednávám, dokud se dá, ale schází se mi to moc pomalu. V nejhorším případě ten příklad hrozně zjednoduším, aby bylo aspoň trochu vidět, oč mi jde.

Protože pochybuji, že bude dost času na to rozmnožení, posílám tři průklepy, jeden pro Jožku, zbývající dva pro vás ostatní. Myslím, že to postačí – pro každou místnost jeden průklep.

Když jsem byl naposled v Brně, Jožka ještě nevěděl, na kdy svolá katedru příští týden. Dnes už je čtvrtek a zpráva dosud nedošla žádná. Je sice možné, že přijde zítra. Pak bych se zařídil podle ní. Ale je také možné, dokonce pravděpodobnější, že ani zítra nepřijde nic. Aby to bylo co nejjednodušší: nedostanu-li od tebe žádnou zprávu, budu předpokládat, že katedra je v pondělí dopoledne (a že Jožka pozval A. a P.³ na pondělí dop.), a přijedu v pondělí ráno. Kdyby byla katedra přeložena na úterý, napiš mi – prosím – lístek, i s tím, je-li naděje, že by A. a P. přišli na konzultaci (opět dopoledne). Ale napsat bys to musel nejdéle v sobotu a lístek či dopis vypravit expres, jinak ho nedostanu včas a přijel bych do Brna zbůhdarma.

Moc pěkně Ti děkuji a všechny upřímně zdravím

J. L. Fischer

Ol., Stalingradská 19/III

- 1 „Jožka“ (jinde „J. M.“) – JUDr. a PhDr. Josef Macháček (1917–1984), 1955 doc., 1962 prof., 1954–1962 vedoucí katedry dějin filosofie a logiky; patřil k Fischerovým předválečným posluchačům. Když v r. 1957 J. L. Fischer přestál na Palackého univerzitě v Olomouci přednášet, Macháčkovi se podařilo prosadit Fischerův návrat na brněnskou univerzitní půdu.
- 2 V letech 1957–1959 se zasedání katedry často konala v den, kdy J. L. Fischer přijížděl z Olomouce do Brna přednášet. Přicházel na zasedání zpravidla se sedmičkou červeného vína a s velkou chutí alespoň hodinu mluvit o tom, na čem právě pracoval. Poslouchat pana profesora, sledovat jeho argumentaci, pozorovat (slyšet i vidět) jeho zaujetí pro dané téma (s občasnými doušky vína a gesty se zapálenou cigaretou, vždy předem rozpůlenou) patřilo k mému velkému „filosofickému“ potěšení: z pěti členů naší katedry jsme tři absolvovali v roce 1954! V letech 1950–1954 byl v Brně na katedře filosofie jediný přednášející, který se habilitoval už před válkou, prof. Mirko Novák, a to ještě jen první dva roky (před svým odchodem na Karlovu univerzitu).
- 3 A., P. – zkratky jmen Fischerových posluchačů-diplomantů.

(2)

V Olomouci dne 10. I. 59

Můj milý „Archanděli“,

nevím ani, jak jsem se včera dostal do Olomouce, vím jen, že jsem přijel víc mrtvý než živý a že jsem rovnou zalezl do postele.

Při návratu mě přivítala – už asi třetí – urgence z brněnského Slovanského ústavu, abych už konečně vrátil *Les langues du monde*, ed. A. Meillet et M. Cohen. O to vrácení nejde, ale o to, kde seženu jiný exemplář.¹ V knihovně semináře pro obecný jazykozpyt mají prvé vydání, které jsem si od nich půjčil, ale hned zase vrátil, když jsem si u Kopečného² mohl vypůjčit druhé vydání. Když ho teď musím vrátit, budu hrozně šťastný, budu-li mít alespoň prvé vydání. Buď proto tak moc laskav a zatelefonuj jim tam, Polda³ by pak skočil pro tu knihu a mohl mi ji poslat poštou, abych

ji nemusil tahat s sebou, až zas přijedu do Brna. Pamatuji-li si dobře, mají v brněnské univ. knih. i to druhé vydání – což abys jim tam zavolal a mým jménem je moc pěkně poprosil, jestli by mi ji mohli zapůjčit, než se mi podaří sehnat ji někde v Praze? A nezlob se na mě příliš mnoho (trochu, to můžeš), že Tě tolik obtěžuji.

A protože obvykle platívá, že všeho „dobrého“ bývá do třetice, mám ještě poslední prosbu, abys zatelefonoval ml. Hoškovi⁴ kvůli těm separátům, potřeboval bych je tak naléhavě.

Čímž se tato užezbraná epistola končí. Leda že připojím ještě kupu upřímných pozdravů pro všechny, od Jožky až po Poldu, tebe přirozeně nevyjímaje!

Srdečně Tvůj

J. L. Fischer

- 1 Na Fischerovy potíže s obstaráváním literatury k jeho tehdejším studiím filosoficko-lingvistickým poukazuje i jeho dopis publikovaný ve *Výboru z díla* II (2010, s. 695).
- 2 Kopečný – PhDr. František Kopečný (1909–1990), přední český jazykovědec, slavista, etymologický pracovník brněnské pobočky Slovanského ústavu, přednášel na Filosofické a Pedagogické fakultě UP v Olomouci.
- 3 Polda – Leopold Rusler (1879–1975), bývalý italský legionář, v letech 1921–1959 oblíbený a vážený zřízenec filosofického semináře, resp. později katedry filosofie.
- 4 Hošek ml. – PhDr. Radislav Hošek (1922–2005), od 1962 docent, 1966 profesor antické literatury na FF v Brně; od r. 1969 přednášel na UK. Jeho otec byl před válkou i v prvních poválečných letech tajemníkem brněnské Filosofické fakulty.

(3)

27. 4. 69

Milý Jiří,

srdečný dík za poslání té mé meditace¹ – až budu v Brně na těch „oslavách“ tří sociologů, mohli bychom si zodpovědět ty otázky?²

Srdečně J. L. F.

Pohlednice: Olomouc

- 1 meditace – strojepis Fischerovy *Meditace o čase*, datovaný „Brno, prosinec 1955“, který autor považoval za ztracený. V roce 1994 katedra *Meditace* vydala jako pamětní tisk k stému výročí narození J. L. Fischera (spolu se sborníkem *Hledání řádu skutečnosti*).
- 2 ty otázky – jde o interview J. L. Fischera o sobě a o filozofii, k němuž došlo v červnu 1969 v Olomouci a který vyšel ve *Sborníku prací FF BU* 1970, B 17. Fischerovy odpovědi na čtyři závěrečné otázky vyšly až jako příloha již zmíněného článku *Poválečná brněnská léta* J. L. Fischera.

(4)

V Olomouci, 8. 10. 69

Milý Jiří,

když došla dnes obálka s přepisem našeho rozhovoru, bál jsem se pustit do ní. Ale dopadlo to mnohem lépe, než jsem očekával. Zejména ty počáteční partie mi připadaly dobré, pak už je to poněkud slabší, jak se mě zmocňovala únava. Ta pasáž o vědě a filosofii, resp. o hodnotách, by měla být propracovanější a také ta partie o smyslu lidské existence, ale zasahovat dodatečně do toho se mi nechtělo. Přímou vzorný je Tvůj přepis celého záznamu, za tuto námahu Ti velmi srdečně děkuji.

S mnoha upřímnými pozdravy Tvůj

J. L. Fischer

P.S. Je skoro zbytečné posílat mi opravenou kopii. Prakticky tam nejsou žádné chyby. Hlavní je, aby se rukopis celého sborníku dostal co nejdříve do tiskárny.

(5)

9. 5. 70

Milý Jiří

srdečný dík za zázilku a dopis. Ovšem ten sborník stále ještě není vytištěný. – Vyříd' také, prosím, mé pozdravy Lub. N.¹ Jemu, Tobě i nám všem přeji, abychom to sychravé jaro² nějak přečkali.

Srdečně J. L. F.

Pohlednice: Olomouc

¹ Lub. N. – PhDr. Lubomír Nový (1930–1996), působil na katedře filosofie od r. 1953, od 1964 docent, 1990 profesor, 1964–1969 a 1990–1996 vedoucí katedry. (Jinde také „L. N.“, „N.“)

² sychravé jaro – Fischerova charakteristika tehdejší naší politické situace.

(6)

V Olomouci 3. 6. 70

Milý Jiří,

byl jsem mile překvapen korekturou.¹ Zdá se tedy, že sborník přece jen vyjde. Vyjde-li, smím počítat se separáty? Kdyby byly snad nad počet, rád uhradím účet za vás.

Sám interview, zdá se mi, se čte dobře, až na poslední dvě otázky. Na odpovědích je vidět, že jsem už byl unaven. Je to sice škoda, ale co se dá dělat.

A na té „autokritice“² je zas vidět, že byla psána někdy před 12 léty. A to se zase nedá nic [dělat].

Často vzpomínám na Tebe a na L. N. a upřímně vás oba pozdravuji.
J. L. Fischer

Pohlednice: Olomouc

- 1 Jde o korekturu rozhovoru J. L. Fischer o sobě a o filozofii.
- 2 „autokritika“ – viz *Základy poznání*. Kus autokritiky; kapitola z Fischerových *Listů o druhých a o sobě*, in *SPFFBU 1970*, řada B (filosofická), č. 17. Ve stejné řadě *SPFFBU* vyšly ještě další dva výňatky z *Listů: Z třicátých let (1989–1990, č. 36–37)* a *Docentské začátky na brněnské filosofické fakultě (1992, č. 39)*.

(7)

Ol. 6. 10. 70.

Milý Jiří,

tentokráté zas pro změnu Tě požádám, abys Lubomírovi poděkoval za jeho dopis. Spadl mi kámen ze srdce, měl jsem o vás velký strach.¹ Zpráva o Tvých rodinných starostech mě nepotěšila, jen bych Ti ze srdce přál, aby se i to Tvé rodinné nebe vyjasnilo.²

Rád jsem pochopitelně slyšel zprávu o sborníku. Jak se zdá, opravdu vyjde (a separáty budou?). Pak ovšem budeme mít právo i na honorář. Protože jsme se na tom interview podíleli společně a Tys měl s ním vlastně víc práce než já, považuji jenom za slušné, abychom se rovnou měrou podělili i o honorář.

Mnoho srdečných pozdravů vám oběma a konečně i trochu pohody k práci.

Upřímně váš J. L. Fischer

Kartotéční lístek v obálce

- 1 J. L. Fischer se zajímal o průběh tehdejších stranických prověrek na fakultě a jejich dosah pro členy katedry.
- 2 rodinné starosti – souvisely s potížemi, které tzv. normalizace přivodila členům mé rodiny.

(8)

V Olomouci, 24. 11. 70

Milý „Archanděli“,

měl jsem velkou radost z toho, že sborník přece jen vyšel, a přirozeně že i ze separátů. Děkuji Ti tedy ze srdce a děkuji také L. Novému, bez vás by to nebylo takhle dopadlo, vlastně by to nedopadlo vůbec. Je to proto jen nepatrná pozornost z mé strany, posílám-li vám po jednom výtisku, přestože ten sborník máte oba.

Doufám, že se i ta situace na vaší katedře nějak snesitelně upraví, některé náznaky by tomu nasvědčovaly. Ovšem ti hlavní obětovaní budou na tom hůře.¹

Píšeš o další spolupráci. Zatím to na ni nevypadá, ale snad se přece nějaká příležitost najde, třeba až vyjde ve Fil. čas. „poprava“ mých Filosofických studií od „vašeho“ J. Bartoše.²

Posílám tedy mnoho pozdravů vám oběma. A na vaše zprávy se budu vždy těšit.

Srdečně Tvůj J. L. Fischer

Kartotéční lístek v obálce

- 1 situace na katedře – docent L. Nový působil v letech 1970–1990 v Laboratoři sociologického výzkumu katedry sociologie; tam také připravil knihu *Životní dráha jako sociologický problém* (Brno 1990).
- 2 PhDr. Jaromír Bartoš (1927–1972), od 1963 docent, od 1968 profesor; působil na katedře filosofie a metodologie vědy (na fakultě byly v těch letech dvě „filosofické katedry“), od 1969 vedoucí Kabinetu pro filosofii ČSAV v Brně. V roce 1968 vyšly tři sborníky Fischerových statí: *Filosofické studie*, *Pedagogické statí* a *Proti Mnichovu*. *Filosofické studie* J. Bartoš recenzoval ve *FČ* 1970, č. 5.

(9)

V Olomouci 4. 3. 71

Milý Jiří,

tento týden mi to nevyšlo, ale příští týden Vás rád uvidím kdykoli mimo pondělí a čtvrtek odpoledne. Zvláště se ohlašovat nemusíte, jen po příjezdu zavolejte telefonicky (z nádr. pošty) číslo 59454. Náš bzučák je totiž teď slabý, já ho ve své pracovně neslyším. Když se ohlásíte, dám pozor. Na shledanou se těší a srdečně Vás zdraví

J. L. Fischer

Pohlednice (J. Navrátil: Hrozen vína)

(10)

V Olomouci, 26. 7. 71

Milý Jiří,

nebýt toho, že se J. M. podařilo otisknout v posl. čísle *Universitas* tu mou drobnost, nebyl bych se dozvěděl, že jste mi věnovali medailonek¹ k mým 75nám, za něž Ti dodatečně srdečně děkuji, ani že Hodovský² sympaticky referoval o konferenci o strukturalismu.³ Pokusil jsem se objednat toto číslo v administraci časopisu, pochybuji ale, že bude teď smět být vůbec expedováno. (Při té příležitosti bych se chtěl zeptat, jak to dopadlo s Hodovským?)

Pokud jde o mne, vanou teď opět jiné větry nejen v Praze, ale i z Brna, jak jsem se poučil v posl. Fil. čas. *Tempora mutandas*, přes to ale někdy [...] platí: nec nos in illis.

Zajímavé je srovnat, co J. B. píše o Mezích kvantitativní metody,⁴ s tím, co o nich soudí prof. Fr. Kahuda (původní erudicí matematik a fyzik). Jestli B. považuje tu studii za „nefilosofickou“, soudí K., že je to nejvýznamnější (a objevná) moje práce filosofická. Naplno to napsal ve svém příspěvku do filosofického kongresu ve Varně. Možná, že Mojmír Hájek⁵ bude mít jeden exemplář, jistě by Ti ho rád půjčil. Pak ovšem neméně zajímavé by bylo srovnat, co z toho smělo být otištěno v zestručněné české verzi v posl. čísle *Soc. časopisu*.

Snad Tě bude zajímat i tento detail: Poslal jsem do *Voprosů fil.* některé své separáty (a odkazy, kde se mohou o mně poučit). Za delší dobu, zrovna na Sylvestra, došla odpověď: že si ty studie pozorně pročetli, ale že by dali přednost původní studii (podle vlastní volby) v rozsahu 25 strojopisných stran. Uvažuji o tom, že bych napsal něco o těch kategoriích.⁶ K tomu bych ale potřeboval radu a pomoc L. N. Chystal jsem se mu napsat, ale snad budeš tak laskav a budeš mu tlumočit mou prosbu.

Předem mu vyřídí, že mi byla velmi sympatická jeho iniciativa při zrodu revue *Universitas*. I když čas nedovolil, aby mohly být realizovány původní záměry, za ty první dva ročníky se univerzita nemusí stydět. Horší je to už s „autokritikou“ v posl. čísle 3. ročníku a je otázka, jak bude revue moci vypadat dál.

Ale k věci: Luboš se zabýval – i když jen rámcově – vývojem sovětské filosofie, takže mi bude moci poradit: Kde hledat autentické podání kategorií d. m. u klasiků, včetně Lenina. On, jako dříve Engels, sice poukazyval na potřebu kategoriální analýzy, ale nikdo z nich ji nepodal. Bucharina nezajímala, až „dialektici“ se jí sice různě dotýkali, ale pokud vím, sami soustavně nepodali. A „oficiální“ podání fil. d. m. se soustřeďuje hlavně na „zákony dialektiky“, takže jsem tam desku kategorií d. m. marně hledal. Kde bych ji tedy našel?

Po mém soudu zmínky o kategoriích jsou dodatečné „přílepy“, k nimž modelem stála Hegelova „logika“, jejíž různá základní rozlišení byla – párově – tradována jako „kategorie“.

Prokázali byste mi velkou službu, kdybyste mě mohli v této věci poučit. A když už Ti piši: čekám pořád trpělivě na honorář z posl. fil. Sborníku fil. fak.,⁷ a pomalu se loučím s nadějí, že vůbec nějaký dostanu.

Také nemám nejnovější zprávy o vašich osudech (zaslechl jsem, že O. S.⁸ byl „vyčleněn“) a rád bych byl i o tom informován, včetně Tvých rodinných starostí.

Často na vás myslím, přál bych si ze srdce, abyste „přežili“ tuto dobu bez vážnějšího „úrazu“, a s omluvou, že vás zase obtěžuji, pozdravuji Vás co nejupřímněji.

Váš J. L. Fischer

- 1 Medailonek – moje připomenutí Fischerových pětasedmdesátin vyšlo v *Universitas* 1969, č. 4. Jedním z iniciátorů založení této revue Masarykovy univerzity (1967) byl Lubomír Nový (pak první předseda redakční rady); J. L. Fischer přispěl svými radami a také návrhem jeho (z části „pohyblivého“) názvu.
- 2 PhDr. doc. Ivan Hodovský (1938–2009), v letech 1967–1970 člen katedry marxistické filosofie na brněnské FF, 1970–1990 pracovník (od r. 1982 ředitel) Ústavu ČSAV pro výzkum společenského vědomí, po r. 1990 přednášel na Pedagogické a Filosofické fakultě v Olomouci a Pedagogické fakultě v Brně.
- 3 Celostátní konference Strukturalismus a historismus ve filosofii 20. století se konala v dubnu 1968 v Brně, její spolupořadatelkou byla naše katedra. J. L. Fischer na konferenci přednesl referát Skladebná filosofie, strukturalismus a dialektika. Srov. *Filosofický časopis* 1969, č. 1. Hodovského zpráva o konferenci o strukturalismu vyšla v *Universitas* 1968, č. 2.
- 4 J. Bartoš o Fischerově studii Meze kvantitativní metody (*SPFFBU* 1958, B 5) psal v rámci recenze *Filosofických studií*.
- 5 PhDr. Mojmír Hájek (1913–1993), docent sociologie na FF v Brně, člen Bláhovy brněnské sociologické školy; věnoval se sociologii povolání, venkova, jazyka, tělesné kultury a sportu.
- 6 V zamýšleném článku o kategoriích pro *Voprosy filosofie* J. L. Fischer hodlal navázat na svou studii O kategoriích, otištěnou ve *Filosofickém časopise* 1966, č. 3 a 1967, č. 1.
- 7 V té době byly příspěvky ve Sborníku prací FF ještě honorovány. J. L. Fischer se tedy honoráře dočkal (pokud tu sumu mohl za honorář považovat).
- 8 O. S. – PhDr. Oleg Sus (1924–1982), docent estetiky (1964) na FF v Brně; člen redakčních rad *Hosta do domu*, *Estetiky*, *Vědy a života*, obnoveného *Indexu* (1968–1969). Po nuceném odchodu z fakulty (1970) přispíval do zahraničních časopisů, v republice nesměl publikovat.

(11)

V Olomouci, 20. 10. 71

Můj milý Jiří,

nezlob se, že Tě znovu obtěžuji. Ale jako s nebe mi spadl na stůl [dopis] italského bohemisty, který působil v Praze, odkud se v těchto dnech vrací do Říma, aby odtud přešel na benátskou univerzitu. Během svého pražského pobytu nejen se naučil dokonale česky, ale seznámil se s naším kulturním děním a nejvíc se zajímal o situaci v dnešní naší filosofii. Tak intenzivně, že se ji [rozhodl] v nejvýznamnějších představitelích překládat do italštiny. Pokud vím, už přeložil poslední knížku Kalivodovu¹ a přirozeně v ní narazil také na mé jméno.

Skoro se stydím reprodukovat jeho dojem, jak na něho zapůsobil můj „strukturalismus“. Podle jeho soudu je to jediný filosoficky fundovaný

strukturalismus v rovině společensko-ekonomické i ontologické. Prý ho přímo fascinovala samostatnost a celistvost a měl pocit, že našel něco naprosto podstatného, co mlhavě tušil léta a co nedovedl formulovat než kuse.

Nechejme tyto jeho pocity stranou, řada jiných může mít (a také má) pocity jiné. Rozhodující je, že se rozhodl přeložit výbor z mých prací do italštiny a že mě požádal, abych mu poslal své publikace.

Posháněl jsem, co jsem jen mohl. Nemohl jsem mu ale poslat ty dva projevy o sobě, z nichž nejdůležitější je pro něj sebekritika mých „Základů poznání“, protože – vedle jiných, vypůjčených – je to jediná moje kniha, kterou sehnal v antikvariátě.

Velmi bych tě proto prosil, kdybys mi mohl pro něj opatřit separát Sborníku prací fil. fak. brněnské univ. 1970, B 17 (stačilo by také z nějakého už neúplného exempláře vytrhnout ty dvě studie o mně).

Jsou dvě možnosti: dát poslat ten exemplář s přiloženou složenkou na mou adresu (tu event. objednávkou bys mohl napsat za mě, aby měli účetní doklad), nebo ho přímo poslat do Itálie, na adresu, kterou hned uvádím, a mně poslat složenku (takže bych objednával exempláře dva).

Adresa toho italského bohemisty je Dr. Sergio Corduas...²

Osobně si myslím, že Tebe i Luboše tato zpráva potěší. Jinak o vás obou (ani o ostatních postižených) nemám zpráv, ani o tom, jaký „los“ postihne obě naše fakulty.

Mnoho na Vás vzpomínám a lituji, že stěží se podaří příležitost, abyste se „služebně“ dostali do Olomouce.

S mým zdravím je to pořád nevalné. Po návratu z „prázdnin“ jsem ulovil nějakou infekci, léčili mě antibiotiky a efekt byl, že jsem proležel celý měsíc. Teď je to se mnou trošičku lepší, procházím alespoň po pokoji, ale jsem stále nepohyblivý, má rovnovážná soustava kornatí, ale – bohužel – kornatí i moje paměť. K tomu přispívá i dnešní „klíma“, jímž silně trpí i moje choť, která nese celou tíhu o domácnost, o děti a o nenormální práci na fakultě. Sám jí v ničem nemohu pomoci (zapomínám hlídat plyn, nechám téci vodu, atd.). A to mě tíží dvojnásob. Ke všemu mé snahy prorazit venku procházejí samými neúspěšnými peripetiemi. Výsledek je, že jsem pracovně nemožoucí. Snad by mě „injekce“ podobného druhu jako ta, o níž píšeš, postavila poněkud na nohy.

S mnoha srdečnými pozdravy váš J. L. F.

P.S. 1. Přikládám pro Tebe a Luboše dva drobné separáty.³ Na další, obšáhlejší, musím ještě nějaký čas počkat.

P.S. 2. Snad jste si všimli, že v posledním čísle slovenské Filozofie vyšel poměrně příznivý posudek, ačkoli autor právě těm nejzávažnějším přino-

sům neporozuměl. Ale i tak je to k nevíře, že ten posudek mohl vyjít (jistě zásluhou Igora H.).⁴

P.S. 3. Ke své hrůze dodatečně zjišťuji, že sám nemám separát té své sebekritiky „Zákl. poznání“ (zřejmě jsem všechny separáty rozdal a na sebe nepamatoval). Mohl bys mi laskavě i v této věci pomoci?

- 1 R. Kalivoda, *La realita spirituale moderna e il marxismo*, Torino 1971 (č. *Moderní duchovní skutečnost a marxismus*, 1968).
- 2 J. L. Fischer uvádí za jménem Dr. Sergio Corduase (dále také S. C.) jeho adresu, tu však zde vypouštím.
- 3 drobné separáty – šlo o separáty studií *Outline of a System of Sociology* (1969), *An Invitation to A Dialogue Between East and West* (1970).
- 4 Igor H. – Prof. dr. Igor Hrušovský, DrSc. (1907–1978), profesor filosofie na Komenského univerzitě v Bratislavě, 1953 akademik SAV, 1965 akademik ČSAV.

(12)

V Olomouci, 1. XI. 71

Milí přátelé,

za všechno Vám srdečně děkuji. Ten separát (z korektury) úplně vyhovuje a ta zásilka do Říma snad také dojde. Přirozeně děkuji i za zprávy.

Nejvíce mě potěšilo, že s vámi je to celkem uspokojivé (a navíc by mě zajímal ten Lubošův výzkum).¹

Podíval jsem se také do 4. čís. Fil. čas.² – reagovat na cokoli nemá za dnešní situace žádný smysl. Po volbách se sice celková situace poněkud uvolní, pochybuji však, že se něco změní na ideol. frontě. Tam nastoupili „noví“ lidé, v Praze i v Brně, kde suverénním pánem je už teď (a jak slyším od vás, teprve bude) L.³ Vím už z dřívějšíka, že je proti mně silně zaujatý. B. přeji, že mu jeho brněnské ambice nevyšly, ale on se „neztratí“.

Zajímalo by mě vědět, co dělá Oleg a pak ještě Ct. Haluza (vůbec se mi neozývá).⁴

Jako malou kuriozitu uvádím, že Krize dem., Třetí říše a Den po válce jsou citovány v 1. dílu Paměti presid. Svobody.⁵

Jinak žiji v samém očekávání. Můj zdravotní stav se valně nelepší, už po několik dní vůbec nepracuji. Přispívá k tomu i naše rodinná atmosféra, až neúnosně zatěžovaná reakcemi jejího druhého člena na situaci obecní vůbec a na zdejší pedagog. fak. zvláště.⁶

Všechno na světě je sice v nepředvídatelném pohybu, ale bojím se, že ten „pohyb“ se zastaví u našich hranic.

Přeji Vám oběma snesitelnou pracovní pohodu a dobré zdraví.

Váš J. L. Fischer

- 1 Lubomír Nový si během působení v sociologické laboratoři připravil materiál pro publikaci *Životní dráha jako sociologický problém*, jež však mohla vyjít až v r. 1990.
- 2 Fil. čas. 1971, č. 4 – jsou v něm uveřejněny např. statě J. Loukotky K charakteristice české filosofie, M. Topolského Filozofické kořene a důsledky revizionismu koncem XIX. století a dnes.
- 3 bude L. – Fischer má na mysli (asi) PhDr. Jiřího Loukotku (1925–1981), od 1966 docenta, 1971 profesora; v l. 1970–1972 ředitele ÚML VŠZ v Brně, od 1972 ředitele Ústavu vědeckého ateismu ČSAV v Brně.
- 4 Ctibor Haluza (*1906), JUDr., po ukončení právnické praxe v Brně působil v l. 1961–1969 jako odb. asistent katedry m. – 1. VŠZ, od září 1969 do konce roku 1971 na Právnické fakultě, v jejím dokumentačním středisku a na katedře státu a práva; J. L. Fischer se o něm zmiňuje v *Listech o jiných a o sobě* v souvislosti s jeho článkem Mechanizovaná intelektuální spolupráce, uveřejněným v r. 1927 v „mezinárodním sborníku soudobé aktivity“ *Fronta*, redigovaném B. Václavkem.
- 5 Paměti presid. Svobody – Zdeněk Vašíček v příspěvku Aporetika jako koan (ve sb. *Josef Ludvík Fischer 6. 11. 1894–17. 2. 1973*, ed. J. V. Musil, Olomouc 2001) píše: „Ludvík Svoboda [...] v knize svých vzpomínek se vyznává ze svého hlubokého zaujetí JLF v třicátých letech a podává na dobrých dvaceti stránkách obsah jeho ‘Krize demokracie’. Tento President Dobrotivý samozřejmě o JLF nikdy ani snad neslyšel. Byl jsem to já, který jsem tehdy seznámil jednoho z ghostwriterů jeho pamětí, Oldřicha Janečka, s dílem JLF. Ten se rozhodl šířit jeho myšlenky všemi tehdy možnými prostředky, i tímto. Nedivme se proto, že paměti nebohého prezidenta byly záhy staženy z prodeje“ (s. 35–36).

(13)

V Ol., 9. XI. 71

Milý Jiří,

umřel jsem doslova, když jsem po více než tříhodinovém hledání našel ve svém „pořádku“ slohu „Indie“.

Když jsem někdy v r. 66 dostal pozvání od prof. G. C. Hallena, redaktora *Indian Journal of Social Research* (členem redakční rady jsem od r. 67), abych přispěl do sborníku na počest prof. Kewala Motwaniho, považoval jsem za slušné [pozvání přijmout], ačkoli jsem to jméno slyšel poprvé.

Místo, abych Ti usnadnil práci, posílám (resp. půjčuji) Ti ten materiál, který jsem tehdy dostal. Tam se dozvíš všechno, co potřebuješ (a pochopíš, že bych se byl velmi rozpakoval přispět do toho sborníku). Kdybych byl znal názory oslavencovy.

Z té studie „Pozvání k dialogu“ byla otištěna jen třetina, vlastní jádro, shrnutí mého systému, bylo – bohužel škrtnuto. Reagoval jsem na to nevlídným protestem, který zůstal bez odpovědi.

Zato mi vyšla v 2. čísle (s. 242–254) XI. roč. *Indian Journal of Social Research* studie „On Uneasiness in the Culture“, psaná pro symposion o „odcizení“. Dostal jsem zatím 1 ex., 9 + celé číslo (?) je na cestě lodí. 25 dalších separátů stojí 13 dol. (složil je za mě jeden zahraniční přítel). Jak

exempláře dojdou, pošlu. Je to má (zatím) poslední studie a podává v dobré zkratce moji „sociologii“ (jiný by řekl „filosofii“) kultury.

Čekám ještě na sborník o Sorokinovi, kde je přetištěna má studie Sorokin's System of Sociology, která vyšla v „Sorokin Number“ Ind. Jour. of Social Research, sv. 8, čís. 3, s. 168–174, 1967. Mám dostat 15 sep., kdy dojdou, sud' bůh. Ale jsou zaplacený.

Poslal jsem vám separát malé studie La signification philosophique du néoplatonisme. Vyšla knižně v Le néoplatonisme, obsahující příspěvky z mezinár. kolokvia o novoplatonismu, které pořádalo Centre national de la recherche scientifique, jehož nákladem vyšel uvedený sborník v Paříži 1971. Kolokvium se konalo v budově opatství v Royaumontu, 11.–13. června 1969. Na další separáty budete muset ještě chvíli počkat.

Se srdečnými pozdravy váš J. L. Fischer

¹ studie On Uneasiness – a také zmiňované studie o Sorokinovi a o novoplatonismu jsou zařazený ve II. sv. *Výboru z díla* (Praha – Olomouc 2010).

(14)

V Ol. 12. 11. 1971

Milý Jiří,

právě jsem dostal od Dr. S. C. z Říma zprávu, že ho ty studie ze sborníku velice zaujaly (tj. zejména rozhovor s Tebou, že mu pomohl, aby si dokreslil můj „portrét“). Tak ti ještě jednou srdečně děkuji za tu službu. Bere svůj úmysl „uvést“ mě v Itálii stejně vážně jako horlivě a v tomto rámci chce přeložit tu moji nešťastnou „Krizi dem.“. Kéž mu to dobře vyjde. I ten menší soubor studií. Zmiňuji se o tom, protože myslím, že vás to oba potěší.

Se srdečnými pozdravy váš J. L. Fischer

(15)

V Olomouci 20. 11. 71

Milý Jiří,

srdečný dík za dopis. Potěšilo mě, že se S. C. líbil ten interview. O tom, že je „zamilován“ do mé filosofie, jsem už věděl a obdivuji se jeho horlivosti, s jakou se „zakoušl“ do mého díla, i tomu, jak hledí přemluvit svého nakladatele k tak nákladnému (a riskantnímu) podniku, jakým by bylo vydání mé Krize. (Mimochodem bych rád věděl, jestli sám začernil to jedno slovo; zeptej se ho nějak vhodně na to.) Ten Zumrův článek mu nemusíš posílat, ten už má. Rozhodně tu Tvou studii z Vlastivědného sb. (kterou sám neznám), snad i příspěvek J. M.^{1,2} Pak bys měl být tak laskav a pokusit se

sehnat 3. ročník *Slavische Rundschau* z r. 1931, kde je otištěna studie Silbersteinova *Die Ph. J. L. F.* Hledal jsem ji ve své knihovně, ale to inkriminované číslo jsem nenašel. Dej je, prosím, na můj náklad ofotografovat. Pak se podívej do knihy Fr. Krejčího *Filosofie a mravnost*, Praha 1932. Tam totiž K. polemizuje (na s. 222–230) s mou fil. a posuď sám, mělo-li by smysl C. ji opatřit. Smysl by to mělo, kdyby se zajímal o osudy mého díla u nás (což by sice nebylo nezajímavé), ale pochybuji, jestli by ho to zajímalo. Můžeš se ho na to ostatně přeptat. Rozhodně bych doporučoval, abys požádal Julianu Obrdlíkovou³ o opis str. 41–43 ze sborníku *O koncepci dějin čs. sociologie* z r. 1967, který byl vydán jako rukopis Měst. výboru Social. akademie r. 1968 a zatím nebude distribuován. Jde tam o neobyčejně pozitivní zhodnocení mé fil. a sociol. – Karlem Gallou!⁴

Ještě k té Itálii, s níž jakoby se roztrhl pytel. Snad jsem Ti již napsal, že jsem byl jmenován „efektivním“ členem spol. *Accademia Teatina per le Scienze Pescara*. Právě v těchto dnech došel dopis od *Centro superiore di logica e scienze comparate*, Bologna, že poradní sbor této spol. navrhl mě jako „Adviser member for your Country“, spolu s dotazem, zda toto jmenování přijímám. Je samozřejmé, že ho přijmu. Přitom došlo k obojímu tomuto jmenování bez nejmenšího zásahu z mé strany. Jak vidíš z četných překlepů, koná arterioskleróza své dílo, ale proti tomu jsem bezmocný.

Se srdečným pozdravem
J. L. Fischer

Dopis dr. Sergio Corduase (Řím 3. 11. 1971), který jsem J. L. F. poslal v opise:

Vážený pane doktore,

pěkně děkuji za dopis i za Sborník. Přečetl jsem interview s velkým zájmem, protože potvrdil mou představu o profesoru Fischerovi. Vůbec jsem okouzlen a doslova zamilován do jeho filosofie. Protože ale láska nestačí, byl bych vám velice vděčný, kdybyste mě mohl informovat o cenných materiálech týkajících se osobnosti a děl prof. Fischera – pokud ovšem takové materiály existují. Snažím se totiž všemožně vydat zde „Krizi“ [následující slovo, zřejmě „demokracie“, je začerněno – J. G.] a kdyby k vydání došlo, rád bych napsal solidní úvod, abych zdůraznil důležitost a naprostou aktuálnost filosofie prof. Fischera.

Dosud jsem vydal Mukařovského a Kalivodu;⁵ byl bych šťasten, kdybych mohl pokračovat v jisté linii a vydat Fischera a Hrušovského.

Ještě jednou srdečně děkuji. Sergio Corduas

1 J. L. F. měl na mysli články: Josef Zumr: Tvůrce a strážce hodnot. Ke genezi díla J. L. F., *FC* 1970; Jiří Gabriel: Filozofie na brněnské univerzitě mezi dvěma světovými válkami, *Vlastivědný věstník moravský* 1968; Jan Macků: K vývoji strukturalismu v české sociologii, *FC* 1969.

2 J. M. – PhDr. Jan Macků (1919–1983), docent filosofie, přednášel na Přírodovědecké, Filoso-

- fické a posléze na Lékařské fakultě, v r. 1970 musel univerzitu z politických důvodů opustit; 1971–1981 byl v redakci časopisu *Věda a život*. K J. L. Fischerovi se vztahují jeho práce *O tradicích československé sociologie*, 1968, *Vybrané kapitoly z dějin československé sociologie*, 1968, a řada článků ve *FČ*, *Sociologickém časopise*, *SPFFBU*, řady B a G.
- 3 PhDr. Juliana Obrdlíková (1909–1983), žačka I. A. Bláhy (členka Brněnské sociologické školy), docentka sociologie na FF MU. V r. 1968 připravila vydání Bláhovy *Sociologie*.
- 4 PhDr. Karel Galla (1901–1987), od r. 1931 docent sociologie, 1949 profesor pedagogiky UK (sociologie byla tehdy oficiálně odmítána jako „pavěda“).
- 5 (Corduas) dosud jsem vydal – J. Mukařovský: *La funzione, la norma e il valore estetico come fatti sociali*, 1971 (v r. 1973 také *Il significato dell' estetica*), R. Kalivoda: *La realita spirituale moderna e il marxismo*, 1971.

(16)

Olomouc 10. II. 1972

Milý Jiří,

posílám tři separáty (ten třetí je pro Ivana Hodovského, jehož adresu neznám) a byl bych rád, kdyby se vám má studie líbila. 2) S. C. telegrafoval (a gratuloval), že uspěl. 3) Těším se na zprávy od vás a srdečně zdravím.

Váš F.

Pohlednice: Olomouc

(17)

Olomouc 5. 3. 72

Milý příteli,

díky za dopis. Prvá verze do Itálie došla, po osudech té druhé jsem se právě ptal. – Zprávy docházejí, ale smlouva má být teprve podepsána. Do té doby zůstávám skeptikem. Pochopitelně bych jen uvítal plán M. Hájka, jen se trochu obávám jeho mnohomluvnosti, která by byla nemístná – i vzhledem k němu samému. Návštěvy chodívají zřídka. Sám z domu nevycházím (kromě k lékaři každé pondělí odp.). Ti, kdo znají mé zvyky, se ohlašují předem, protože nedoslýchám, takže – i když silně klepou na dvěře, se dovnitř nedostanou, jsem-li náhodou sám doma.

Srdečné pozdravy všem – F.

Korespondenční lístek

(18)

V Ol. 1. 5. 72

Milý Jiří,

chtěl jsem Ti původně odpovědět hned po příjmu Tvého dopisu, ale to bych musel psát (spěšně) na Tvou soukromou adresu, a já já pořád neznám

číslo toho nám. SNP, nevím vlastně, ani kde to náměstí je, ani jak je velké a také jsem tak trochu nedůvěřoval naší poště, ačkoli možná neprávem.

Tedy především díky za zprávu. Jsem opravdu zvědav na tu recenzi a uvítám fotokopii. Asi bych jich potřeboval více, asi pět = 5 kusů, za předpokladu, že mi napíšeš, kolik stály. Také bych rád uviděl celé číslo, které bych přirozeně obratem vrátil.

Pak bych měl ještě jednu prosbu. Chtěl bych definitivně revidovat své „významosloví“ a k tomu nezbytně potřebuji znát nejnovější literaturu k srovnávací syntaxi (nejen indoevrop., ale obecné). Snad je u vás na fakultě někdo, kdo se zabývá lingvistickou komparatistikou (nebo aspoň obecným jazykozpytem). V nejhroším případě by mohl pomoci Dr. Kopečný z brněnské odbočky ČSAV pro Ústav čes. jazyka. Potřeboval bych zatím jen tituly několika nejvýznamnějších prací, s udáním našich knihoven, odkud by je mohl objednat zdejší univ. knihovnik.

Náš italský známý se po velmi optimistických zprávách odmlčel – už tomu budou dva měsíce, co nedošla od něho ani řádka. Nejpravděpodobnější výklad je, že neuspěl u „svého“ nakladatelství a že hledá jiné. Mnohem méně pravděpodobný je předpoklad, že se s ním něco stalo (že onemocněl, např.), ale o tom silně pochybuji.

S mým zdravotním stavem je to celkem nezměněné. Pokouším se i trochu studovat (soudobou atomovou fyziku) a pořád si s těmi spekulacemi nevím dobře rady.

Jinak je jaro pořád nevlídně chladné a meteorologické předpovědi nevalné. Co s vámi a u vás?

Srdečně oba pozdravuji a těším se na vaše zprávy.
Váš J. L. F.

P.S. Až když jsem napsal prvou stranu, zjistil jsem, že druhou počmárala starší dcerka, a jsem příliš šťasten, že ta prvá strana je napsaná, než abych znovu podnikal námahu a přepisoval ji. Nezlob se proto na mě.

(19)

České Budějovice 18. 7. 72

Pozdrav z jižních Čech [předtištěno] posílá vespolek F.

Pohlednice: Jihočeský kraj

(20)

Olomouc 19. 12. 72

Srdečné přání krásné vánoční pohody a co nejuspěšnějšího nového roku s upřímnými pozdravy od J. L. F.

Pohlednice: Srdečné přání

(21)

V Ol. 29. 1. 73 (77200)

Milí přátelé,

srdečný dik za poslední sborník Vaší fakulty (který jsem se zájmem celý přečetl). Přirozeně mě potěšil referát o mé „Invitation“, z níž ovšem bez mého vědomí otiskli jen třetinu, což ani nevdá, protože jsem celou studii zapracoval do svých Fil. studií. Zajímalo by mě ještě vědět něco bližšího o autorovi recenze.¹

Tentokrát přicházím s jinou malou prosbou: Moje známá holandská rodina (jíž se cítím velice zavázán)² se obrátila na mě se žádostí, zda bych pro (staršího) syna nemohl opatřit sborník Aktů Brněnské univerzity „J. E. Purkyně (1787–1869). Centenary Symposium“, Brno 1971, který potřebuje pro svou disertaci (za vlastně samozřejmého předpokladu, že sborník obsahuje také příspěvky cizojazyčné). Mohli byste být tak laskavi a dát mi knihu poslat buď na dobírku, nebo na složenku, kterou bych obratem proplatil? Expedici do Hol. bych už obstaral sám.

Protože mám ve svých věcech velký nepořádek, nevím, zda jsem vám poslal separát své studie *On Uneasiness in the Culture*, která vyšla ve sborníku *Symposium on Alienation* v *Indian Journal of Social Research*, 1970.³ Je to mezinárodní symposium s velmi obsáhlou bibliografií. Kdybyste usoudili, že by šlo umístit recenzi symposia v příští filos. řadě, rád vám ten svazek zapůjčím.

Pokud jde o Kr. dem., už je přeložena do it. a půjde-li vše stejně rychle, mohla by vyjít ještě letos.⁴

S mými pedagog. studiemi se stále vleče jednání a asi se ještě povleče, protože se budu muset blíže seznámit se souč. něm. produkcí, kterou v potu tváře sháním. Velmi by mi pomohlo, kdyby na vaší katedře pedagogiky měli něco podobného jako Aug. Misser: *Pädagogik der Gegenwart*, Kröner Verlag, Leipzig 1931. Něco podobného by se našlo v Pingwin Luobooks, a vůbec by mi pomohlo, co by mě informovalo o současném stavu školství ve Spolkové republice. Kdyby tam něco bylo, lze to dostat půjčit do zdejší Státní knihovny obvyklou cestou.

Doufám, že u Vás není nic (nedobrého) nového, i že rodiny jsou zdravé. (S mým zdravím je to pořád stejně špatné, nicméně se pokouším pracovat, jak se dá.)

S mnoha upřímnými pozdravy Váš
J. L. Fischer

P.S. Myslím, že Jiří^s si libuje, že jeho katedře bylo přiděleno zpracování dějin české filosofie. Své směrné číslo uvádím na začátku dopisu, a protože Brno má směrná čísla tři, prosím o sdělení, kterým čtvrtím které patří.

P.S. V posledním čísle revue *Mind* je prý (stručný) posudek mé sokratovské monografie. Sám jsem revui dosud nedostal. Možná, že máte ten časopis někde v Brně.

- 1 Recenzi na Fischerovu „Invitation“ napsal Břetislav Nekola, tehdy posluchač sociologie.
- 2 Srov. Jiří V. Musil: J. L. Fischer v Nizozemském exilu, sb. *Josef Ludvík Fischer 6. 11. 1894–17. 2. 1973*, ed. J. V. Musil, Olomouc 2001.
- 3 Studie je přetištěna v II. sv. Fischerova *Výboru z díla*.
- 4 překlad *Krise demokracie – La crisi della democrazia. Rischi mortali e alternative possibili*. Introduzione e tradizione Sergio Corduas. Einaudi Paperbacks 85, Torino: Guilo Einaudi 1977.
- 5 Jiří – PhDr. Jiří Cetl (1925–2002), od r. 1980 docent, 1989 profesor filosofie, v l. 1970–1990 vedl katedru dějin filosofie a logiky FF. (Po r. 1945 se oficiální názvy zpočátku filosofického semináře, pak katedry měnily. V období 70. a 80. let je třeba lišit katedru dějin filosofie a logiky a katedru filozofie a metodologie věd, vyčleněnou z univerzitního Ústavu marxismu-leninismu.)

THE CORRESPONDENCE JOSEF LUDVÍK FISCHER'S TO JIŘÍ GABRIEL

Fischer's pedagogical work in Brno after WWII falls within the years 1945–1951 a 1957–1959. PhDr. Jiří Gabriel, met professor Fischer in person in 1957 after his return to the department in Brno. The majority of the quoted letters and greetings comes from 1969–1973. The last letter was written by J. L. Fischer about a month before his death († 17. 2. 1973). The letters provide evidence of professor Fischer's diligence as well as his warm relationship to people around him.